

Til
Miljødirektoratet
Deres referanse: 2019/4263

Oslo 30.04.2020

Innspill til Klimakur 2030

Vi takker for muligheten til å gi innspill til utredningen Klimakur 2030. Det er nødvendig med en slik utredning, og vi håper at koronapandemien ikke forsinker dette viktige arbeidet.

Dette innspillet er gitt av Grønn Byggallianse og Norsk Eiendom, som sammen står bak eiendomsbransjens Veikart 2050 (som er en del av regjeringens arbeid med "Grønn konkurransekraft"). Norsk Eiendom og Grønn Byggallianse representerer både offentlige og private byggeiere. Grønn Byggallianse representerer i tillegg resten av verdikjeden inkludert rådgivere, arkitekter, entreprenører og byggevareprodusenter, til sammen ca. 290 medlemmer. Grønn Byggallianse har som formål å være den viktigste norske katalysatoren for en bærekraftig bygg- og eiendomssektor – for og med næringen. Norsk Eiendom er en bransjeforening for ca. 220 eiendomsselskaper og er deres viktigste talerør, men også pådriver.

1. Bestillermakten må utnyttes for å påvirke utslippskuttene

Klimakurrapportens struktur tar utgangspunkt i sektorene som slipper ut CO₂. Dette er i tråd med hvordan Norge rapporterer sine utslipp og det er slik SSB-statistikken er inndelt. Målet med Klimakur 2030 er å beskrive tiltak og virkemidler som vil redusere disse utslippene. Industri, transport og energiforsyning er blant sektorene som har høyest utslipp.

Bygg- og eiendomssektoren som vi representerer, har små egne direkte utslipp, men er den *viktigste premissgiveren* for både industri-, transport- og energisektoren:

- 40 % av alle materialer som produseres av industrien, kjøpes av bygge- og eiendomssektoren
- Plassering av bygg og tilrettelegging for ulike transportformer er viktigste premissgiver for transportsektoren
- 19 % av all trafikk i Oslo er bygge- og anleggstrafikk
- 40 % av all energibruk i Norge går til drift av bygg

Bygg- og eiendomssektoren har derfor langt større betydning enn man kan få inntrykk av i rapporten. Denne sektorens betydning underbygges av blant annet EU, som i Green Deal har spesielt fokus på denne sektoren.

Vår hovedkommentar til rapporten er at man kan oppnå vel så effektive utslippskutt ved å ta utgangspunkt i og påvirke premissgiverne for utslipp, i stedet for de som produserer utslipp. Markedskreftene vil da fremtvinge en omlegging i sektorene med de største utslippene. Et slikt fokus vil trolig være mer kostnadseffektivt for staten.

Vi vil i det følgende utdype dette, og konkretisere (i hovedsak provenynøytrale) tiltak vi tror vil ha stor effekt for å oppnå målet om 50 % ikke-kvotepliktige utslippskutt innen 2030.

2. Utbyggere av bygg og anlegg er premissgiver for mange av de foreslåtte tiltakene

Rapporten foreslår 60 konkrete tiltak for å få ned utslippene og virkemidler som kan utløse tiltakene. Utbyggere av bygg og anlegg er sentral premissgiver for minst 19 av disse tiltakene. Ved å stimulere utbyggere til å bygge grønne bygg og anlegg, vil disse stille krav til utslippsintensive sektorer som industri, transport og energiproduksjon. Mange utbyggere stiller slike krav allerede og miljøsertifiseringssystem, som f.eks. BREEAM og CEEQUAL som gir bygg- og anleggseier poeng for å kreve at slike tiltak er gjennomført¹.

Vi har i det følgende vist sammenheng mellom foreslåtte tiltak og vår sektors påvirkningsmulighet.

1. **T01 Nullvekstmål for personbiltrafikk** er avhengig av at bygg lokaliseres nær kollektivknutepunkt. Det gjelder både boliger og yrkesbygg. Dette er poenggivende i BREEAM både for boliger og yrkesbygg. BREEAM gir også poeng for å sterke parkeringsbegrensninger, noe vi vet har stor effekt for å redusere personbiltrafikk.
2. **T03 Forbedret logistikk for varebiltransport og T04 Forbedret logistikk og økt effektivisering av lastebiler**, kan i stor grad påvirkes av krav fra utbyggerne. Bygg og anleggstrafikk utgjør f.eks. 19 % av utslippene fra varetransport innenfor Oslo ifølge TØI. Logistikkforbedring gis poeng i sertifiseringssystemene BREEAM og CEEQUAL.
3. **T05 100 % av nye personbiler er elektriske innen utgangen av 2025**, er bl.a. avhengig av gode lademuligheter ved bolig eller arbeid. Byggeiere kan tilrettelegge for dette, samt favorisere elbiler ved tildeling av parkeringsplass. Dette gis også poeng i sertifiseringssystemene.
4. **AT01 Forbedret logistikk og økt effektivisering av maskiner på bygge- og anleggsplasser**, kan settes som krav fra utbyggerne.
5. **O01 Utfasing av mineralolje og gass til byggvarme på byggeplasser**, kreves nå av mange byggherrer. 50 store eiendomsselskap har gjennom tilslutning til strakstiltak fra Grønn Byggallianse og Norsk eiendom², forpliktet seg til å etterspørre dette. Neste skritt er å kreve utslippsfrie byggeplasser.
6. **O02 Erstatte gassbruk til permanent oppvarming av bygg**, er også et strakstiltak som 50 eiendomsselskap har tilsluttet seg.
7. **I01-I08** er tiltak for å redusere klimagassutslipp i industrien og utgjør et vesentlig utslippspotensial. 40 % av materialene som produseres i industrien går til bygg- og anleggsprosjekter. Ikke minst gjelder det «utslippsverstingene» sement og aluminium.

Hvis utbyggere krever produkter med lave klimagassutslipp i produksjonen, vil produsentene måtte gjennomføre tiltak I01-I08 for å overleve.

Både tilslutning til strakstiltak og krav i sertifiseringssystem som BREEAM og CEEQUAL stimulerer utbyggere til å etterspørre lavutslippsprodukter. Mange byggeiere formulerer nå kvantifiserbare mål for utslippskutt fra produksjon av materialer. Myndighetene kan akselerere denne utviklingen gjennom å gi incentiver til bygg og anlegg som kan dokumentere prosjekter med lave klimafotavtrykk.

Eksempel

Å bygge en boligblokk med nullutslippsbetong, koster pt. 70-80,-/m² ekstra for en byggeier. Dersom en byggeier får et insentiv som f.eks. forrang i byggesaksøen for å bygge et bygg med lave klimagassutslipp (slik FutureBuilt-kommunene gjør), vil nullutslippsbetong være det tiltaket som gir størst uttelling. Det vil da være lønnsomt for byggeier å betale denne ekstrakostnaden. Det er et virkemiddel som bygger på markedsmekanismer, gir lav offentlig kostnad og stor effekt.

Erfaringer fra bl.a. FutureBuilt-prosjektene viser at et byggeprosjekt kan redusere utslipp knyttet til materialbruk med 20 % uten ekstra kostnader. Det er med dagens teknologi mulig å redusere utslippene med 40-45 % sammenlignet med dagens normale praksis, men da med noen ekstra kostnader.

8. **E01-E04 CCS på avfallsforbrenningsanlegg og erstatning av olje og gass i fjernvarme med fornybar energi**, vil gi lavere CO₂-utslipp for fjernvarme og -kjøling. Det meste av energien produsert gjennom avfallsforbrenning går til oppvarming eller kjøling av bygg. Byggeiere kan stille krav til fjernvarmeselskapet om å ha en lav CO₂-miks. Alternativt kan de velge å produsere energien selv f.eks. via en lokal varmepumpe. Bruk av energikilde med lave utslipp er også noe som gis poeng for i BREEAM. BREEAM bruker ZEB-faktor for fjernvarme, med mindre fjernvarmeselskapet dokumentere lavere utslipp. (Dette i motsetning til f.eks. kommunene som setter CO₂-utslipp fra avfallsforbrenning til 0). Utbygger vil på denne måten gi avfallsforbrenningsanleggene et økonomisk insentiv for å implementere lavutslippsteknologi.
9. **E07 Økt utsortering av plastavfall til materialgjenvinning**, kan også påvirkes av bygg- og anleggseiere. 20 % av alt plastavfall kommer fra bygg- og anleggssektoren ifølge ZERO. Innkjøpskrav fra utbyggere om å unngå bruk av plast i bygg, redusere plastemballasje og krav om returordninger, vil presse industrien til å finne nye løsninger som reduserer plastbruk og avfallsmengden betraktelig. Utbygger stiller også som regel krav til avfallssortering på bygge- og anleggsplass. Mange setter krav ut over lovkrav og dette gis det også poeng for i BREEAM. De mest ambisiøse jobber mot et mål om avfallsfrie byggeplasser.

Ved å gi bygg- og anleggseiere incentiver for å f.eks. oppnå høy score i helhetlige miljøsertifiseringssystem som BREEAM og CEEQUAL eller på annen måte dokumentere at de har implementert nevnte tiltak i sine bygg og anlegg, kan altså markeds mekanismer utløse 1/3 av de 60 tiltakene som er foreslått.

Mange bygg- og anleggseiere har implementert flere av disse kravene allerede. Vi har nevnt 10 strakstiltak³ i Eiendomssektorens veikart, som så langt 50 offentlige og private eiendomsselskaper har forpliktet seg til å gjennomføre. Blant disse strakstiltakene gjenfinnes flere av Klimakurs foreslåtte tiltak. Til sammen forvalter disse eiendomsselskapene 21 % av alt næringsbyggsareal og 11 av dem er de største boligutbyggerne i Norge. Men for å akselerere denne utviklingen og få et nødvendig større omfang, er det behov for både pisk og gulrot fra myndighetenes side.

Det bør nevnes at grønne tiltak og helhetlige miljøsertifiseringer i bygg- og anleggssektoren ikke bare vil gi positive effekter på klimakutt, men også for redusert ressursbruk, mindre miljøgifter og økt biologisk mangfold. Vi mener at det er viktig å se miljøtiltak i en helhet så vi ikke får suboptimalisering og risikerer at klimahensyn fører til negative effekter på andre miljøhensyn.

Klimakur peker allerede på tiltak som det offentlige, som utbygger og byggforvalter, kan gjøre. Offentlige bygg representerer 11-12% av bebygget areal i Norge⁴. Dette er viktig og bra, men vi trenger i tillegg offentlige virkemidler som bidrar til at de private utbyggerne/forvalterne som representerer de resterende 88-89% av arealene gjør en innsats.

3. Offentlige virkemidler for å stimulere til at det bygges grønne bygg og anlegg

Vi anbefaler:

- Å innføre **provenynøytrale incentiver til eiendomsselskap som går foran**. Endre eiedomsskattlova for å gi kommuner mulighet til å gi redusert eiendomsskatt til grønne bygg. Anmode kommunene om å lage en «fast track» i byggesakskøen og redusere byggesaksgebyrer for grønne bygg. Vi har foreslått flere konkrete incentiver i Eiendomssektorens veikart mot 2050 og utdypet dette i en Bygg21-rapport på bestilling fra KMD⁵.
- Å stille **klimakrav til bygg og byggevarer i TEK**. Det finnes i dag en Norsk Standard for å beregne klimagassutslipp fra bygg, NS 3720. Klimafotavtrykket vurderes her for hele byggets levetid, 60 år, og vil utelukke materialer som krever hyppig utskifting (større utslipp). Det finnes også digitale verktøy for å beregne utslipp (f.eks. OneClick LCA) og verktøy som gjør det lett å finne oversikt over materialers klimagassutslipp (f.eks. ECOproduct). ZEB, FutureBuilt og Grønn Byggallianse samarbeider nå med næringen om å foreslå et maksutslipp per m² i TEK.

Vi mener at det hverken mangler kunnskap om materialer, standardiserte verktøy eller teknologi som hindrer innføring av krav til klimagassutslipp for materialer. For å nå Norges klimamål, må vi redusere utslipp i all byggeaktivitet. For å oppnå det, må vi innføre forskriftskrav til maksimale utslipp. For å sikre forutsigbarhet og forbedring i hele verdikjeden bør det legges opp til en konkret plan for nedtrapping av klimagassutslipp fra et øvre referansenivå, der man strukturert starter med å sikre at prosjekter med manglende ambisjoner ikke blir igangsatt. En slik tilnærming vil i seg selv også være en driver for å øke gjenbruk av materialer.

- Å innføre **Innkjøpskrav fra offentlige byggherrer**, der de pålegges å etterspørre EPD (Environmental Product Declarations) og velge løsninger og produkter med lave klimagassutslipp. De fleste kommuner har klimaplaner, men innkjøpene skjer ikke i samsvar med disse. Kommunene fortsetter å kjøpe tradisjonelt og «lineært» med hovedfokus på pris. En endring her krever innsikt, kompetanse og ressurser til å endre «kravspesifikasjonene». Disse ressursene har ikke kommunene, særlig ikke de mange små. Her er det et stort forbedringspotensial.
- Å innføre **krav til grønne bygg fra offentlige leietakere**, der offentlige leietakere pålegges å etterspørre miljøsertifisering f.eks. BREEAM og klimagassregnskap fra byggeiere de skal leie hos. Det er viktig å finne en realistisk innretning og opptrappingsplan som tar høyde for at tilbudet ikke er tilstrekkelig ennå, samtidig som det skyter fart i tilbudet av grønne bygg.
- Å **tydeliggjøre handlingsrommet for å stille mer klimakrav i regulerings- og byggesaker**, og oppfordre kommuner til å i større grad utnytte dette. Oslo kommune ved plan- og bygningssetaten er i gang med å se på mulighetsrommet, blant annet basert på en viktig om temaet gjort av prof. Hans Christian Bugge⁶ på oppdrag av KMD. Dette arbeidet bør følges opp.
- Å **videreutvikle Enova-støtte til ambisiøse forbildeprosjekter og eksisterende bygningsmasse**, med krav om måloppnåelse i reell drift. Enova har en sentral rolle for å få til ønsket utvikling i reduksjon av klimagassutslipp. Innføre Enova-støtte til energiledelse i bygg.

4. En sirkulærøkonomi vil gi reduserte klimagassutslipp

Klimakur fremhever at omstilling til sirkulær økonomi er vesentlig på veien til lavutslippssamfunnet. Rapporten har valgt å fokusere på tiltak knyttet til materialgjenvinning av tekstiler og plast, men sier at også andre materialstrømmer må utredes.

Det er gjort utredninger som viser at bygg- og anleggsektoren også her spiller en viktig rolle. Vi bruker som nevnt 40 % av materialressursene i samfunnet. Ca. 1/3 av klimagassutslipp fra produksjon av byggevarer brukt i Norge kommer fra norske byggevarer og 2/3 fra importerte byggevarer. Samlet utgjør disse utslippene ca. 9 millioner tonn CO₂-ekv/år, så det er vesentlige utslipp som norske bygg- og anlegg er ansvarlige for⁷.

Viktigste tiltak for å redusere bruk av nye materialressurser er å ombruke bygg som allerede står der, uten unødig riving eller ombygging. Her har næringen selv mye å ta tak i når det gjelder kunnskap og holdninger, noe vi løpende stimulerer til. Men myndigheter kan også bidra til mer ombruk av bygg, gjennom:

- Å innføre **krav til utarbeide klimagassregnskap** ved søknad om rivetillatelse.
- Å **endre grunnlaget for dokumentavgiften** slik at det ikke, som i dag, blir langt høyere dokumentavgift på å rehabilitere enn å rive og bygge nytt.
- Å innføre **egne TEK-krav til rehabilitering** vs. nybygg. Dette kan gjøres i neste endring av Byggteknisk forskrift (TEK) eller som en dispensasjonsveileder fra DiBK. I dag vil det ofte være lite teknisk eller økonomisk forsvarlig å følge nybyggkrav ved en rehabilitering og alternativet er da heller å rive og bygge nytt. Ved tilpassede rehabiliteringskrav, vil det heller kunne legges til rette for mer rehabilitering.

Det er i dag dyrt og tidkrevende å ombruke bygningsprodukter. Etter regelverket skal man oppfylle kravene til produkter i Byggevareforordningen, Produktforskriften og kravene i TEK til byggevarer. Å oppfylle kravene er ikke umulig, men det er dyrt og tidkrevende. Vi anbefaler:

- At myndighetene tar initiativ til en grundig **gjennomgang av dagens regelverk** og tilpasse det målet om økt ombruk av byggevarer.
- Å innføre **krav til ombrukskartlegging** av eksisterende bygg som skal rives eller totalrenoveres.
- At myndighetene **deltar aktivt i oppfølging og implementering av EUs Green Deal**. EU har i Green Deal utpekt byggsektoren som en av de viktigste sektorene for å redusere miljøbelastninger, ikke minst knyttet til klimagassutslipp og ressursbruk. Green Deal utpeker klimagassutslipp fra materialer som noe av det viktigste å ta tak i, anbefaler en renovasjonsbølge, promoterer gjenbruksprinsippet for bygninger og anbefaler en gjennomgang av regelverket for å legge til rette for økt ombruk og materialgjenvinning. Green Deal adresserer videre en revidering av byggevareforordningen med krav til resirkulert innhold for enkelte byggevarer. Det er viktig at Klimakurs anbefalte tiltak samsvarer med Green Deal.

De fleste av de foreslåtte virkemidlene i dette og foregående avsnitt vil ikke medføre kostnader fra statens side, men en bevissthet om hva som betyr noe for å dytte markedet i mer klimavennlig retning.

5. Klimakur etter korona

Klimakur 2030 ble skrevet før pandemien nådde oss. Det er en risiko for at klimahensyn vil komme i skyggen av fokus på å redde arbeidsplasser og gjenoppbygge økonomien, både fra myndighetenes og næringslivets side. Det er svært uheldig da klima- og miljøutfordringene fortsatt er like alvorlige.

Vi mener at det ikke trenger å være noen motsetning mellom omstilling til en ny økonomi og en tilpasning til en grønn hverdag, snarere tvert imot hvis dette ses i sammenheng. Staten skyter nå milliardbeløp inn i samfunnet i form av tiltakspakker. Her er det høyaktuelt å tenke på hvordan tiltakspakker for bygg og eiendom kan formes slik at de støtter næringslivet, og samtidig bidrar til det grønne skiftet mot lavutslippssamfunn/ sirkulær økonomi. En åpenbar mulighet er krav til miljøsertifisering av offentlige byggeprosjekter, tiltak knyttet til livsløpskostnader i stedet for investeringskostnader, samt støtte til tiltak som viser klimagassreduksjoner. Vi oppfordrer en grønn vridning på tiltakspakkene.

Vennlig hilsen

Katharina Th. Bramslev
Daglig leder

Thor Olaf Askjer
Administrerende direktør

Grønn Byggallianse

Norsk Eiendom

Referanser

¹ BREEAM-NOR 2016, Grønn Byggallianse <https://byggalliansen.no/wp-content/uploads/2019/12/KOPI-SD-5075NOR-BREEAM-NOR-2016-Nybygg-Versjon-1.2.pdf>

² Eiendomssektorens veikart mot 2050. 10 anbefalte strakstiltak for eiendomsselskap og boligutviklere, Grønn Byggallianse/Norsk Eiendom, 2016

³ Ibid.

⁴ Gode bygg for eit betre samfunn, Stortingsmelding 28, 2011-12
<https://www.regjeringen.no/contentassets/608854f3f82b4b4e90d500244ff1d186/nn-no/pdfs/stm201120120028000dddpdfs.pdf>

⁵ Gode bygg og områder, Bygg21 rapport, 2018 <https://www.bygg21.no/rapporter-og-veiledere/gode-bygg-og-omrader---for-helsa-miljoet-og-lommeboka/4.0-bygg21s-anbefalinger/#chapterheading3584-heading1>

⁶ Norge som lavutslippssamfunn - Hvordan utvikle plan- og bygningsloven som klimapolitisk virkemiddel? Hans-Christian Bugge, 2016
http://awsassets.wwf.no/downloads/kmd_2016_pbl_som_klimavirkemiddel_utredning.pdf

⁷ Bygg og anleggsektorens klimagassutslipp, Asplan Viak, 2019
https://www.bnl.no/siteassets/dokumenter/rapporter/klimautslipp_bae_2019.pdf